

Skellefteå kommuns yttrande över SOU 2025:8 "Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan"

Skellefteå kommun har erhållit rubricerade utredning på remiss, och avger härmed följande yttrande:

Sammanfattning

Skellefteå kommun tillstyrker betänkandet, förutom i de delar som anges särskilt nedan under respektive kapitel.

Synpunkter uppdelade per kapitel

3.1 Säkerställa att rektorn arbetar aktivt och systematiskt med att upprätthålla trygghet och studiero

Utredningens förslag:

Skollagen ska ange att rektorn har ansvar för att upprätthålla trygghet och studiero.

Skellefteå kommuns kommentar

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget

3.2 Säkerställa att läraren kan fokusera på att undervisa utan onödiga hinder

Utredningens förslag

- Skollagen ska ange att undervisning både bestäms och leds av läraren.
- Skollagen ska ange att vårdnadshavare i begränsad omfattning ska erbjudas möjlighet till inflytande över sitt barns utbildning.

Skolverket ska ta fram stödmaterial för kommunikation

Skellefteå kommuns kommentar

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget. Det kan innebära en trygghet för läraren att ha en tydlig reglering att hänvisa till när det gäller förhållandet mellan skola och vårdnadshavare.

3.3 Möjliggöra för lärare att hantera mindre men frekventa ordningsstörningar på ett mer effektivt sätt

Utredningens förslag

- Skollagen ska ange att läraren får visa ut en elev ur undervisningslokalen utan att först ha uppmanat eleven att ändra sitt uppförande när det är fråga om en allvarlig händelse där det förekommit hot eller våld eller kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier.
- Skollagen ska ändras så att dokumentationskravet för kvarsittningar och utvisningar tas bort.
- Skollagen ska ange att rektorn ska se till att det finns förutsättningar för skolans personal att vidta de tillfälliga och omedelbara åtgärder som krävs för att tillförsäkra elever och personal trygghet och studiero.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att, i samråd med Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten tillhandahålla praxis och komplettera befintliga stödmaterial om hur skolpersonal kan agera i akuta situationer, eller i andra problematiska elevärenden.

Skellefteå kommuns kommentar

Skellefteå kommun är i huvudsak positiv att rektorn ska se till att det finns förutsättningar för skolans personal att vidta de tillfälliga och omedelbara åtgärder som krävs för att tillförsäkra elever och personal trygghet och studiero.

Utredningen innehåller emellertid ett förslag att ur aktuell lagtext ta bort ordet "endast" gällande ingripanden.

Nuvarande lydelse i den aktuella paragrafen är följande: "Personalen får vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Detta innefattar en befogenhet att ingripa fysiskt för att avvärja våld, kränkningar eller andra ordningsstörningar. En åtgärd enligt första stycket får vidtas endast om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter."

I utredningens förslag har ordet "endast" tagits bort: "En åtgärd enligt första stycket får vidtas om den står i rimlig proportion till sitt syfte och övriga omständigheter."

Genom den föreslagna förändringen kommer det inte längre betonas att exempelvis fysiska ingripanden endast får vidtas om den står i rimlig proportion till sitt syfte riskerar att uppfattas som att sådana ingripanden accepteras i större utsträckning. Skellefteå kommuns uppfattning är att det av lagtexten tydligt bör framgå att omedelbara och tillfälliga åtgärder får vidtas endast om de är proportionerliga med hänsyn till syftet och övriga

omständigheter. Detta gäller särskilt i fråga om fysiska ingripanden, som ska vara en sista utväg. Ordet "endast" bör därför inte tas bort.

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget i övrigt. Att en händelse dokumenteras kan av flera olika skäl vara bra, men att den genom lagändringen blir frivillig. Lokalt är det då av betydelse att arbetsgivaren inte ställer högre krav på dokumentation än vad lagen kräver.

3.4 Åstadkomma en varaktigt förbättrad trygghet och studiero med hjälp av skolregler

Utredningens förslag

- Skollagen ska ange att det ska finnas skolregler för varje skolenhet. Skolreglerna ska beslutas av rektorn och förankras hos eleverna. De ska innehålla en plan för konsekvenser vid överträdelser av reglerna.
- Rektorn ska säkerställa att det på varje skolenhet finns gemensamma rutiner och förhållningssätt i arbetet med skolreglerna.

Skellefteå kommuns kommentar

Gällande konsekvensplaner är det inledningsvis bra att syftet med reglerna förtydligas. Skellefteå kommun ser dock att konsekvensplaner riskerar att öka skolornas administrativa börda, vilket bör beaktas när det formuleras som ett krav i skollagen. Det finns vidare en risk att konsekvensplaner formuleras på ett allt för detaljerat sätt. Risken är att planerna tolkas på sådant sätt att varje regelöverträdelse måste åtföljas av specifika konsekvenser. Ett sådant förfarande riskerar att skada elevers och vårdnadshavares förtroende till skolan.

Konsekvensplaner riskerar vidare att krocka med regleringarna om disciplinära åtgärder. Det är inte tillåtet för personal eller rektor att införa andra disciplinära åtgärder än de som omnämns i 5 kap. skollagen. Otydligheter gällande vad dessa konsekvenser kan bestå av gör att det finns en risk att skolor tar fram konsekvensplaner där sådana otillåtna disciplinära åtgärder införs. Om ett krav på konsekvensplan ska införas behöver det förtydligas hur konsekvensplanerna ska förhålla sig till de disciplinära åtgärderna.

Det är även anmärkningsvärt att det i utredningen anges att "*konsekvenser kan också innebära att skolan behöver göra en anmälan exempelvis till polisen eller socialförvaltningen, vilket också bör förtydligas i en konsekvensplan*" (s 103). En sådant synsätt riskerar att allvarligt skada förtroendet till både skola, socialtjänst och polis om dessa typer av anmälningar ingår i en konsekvensplan, och där framställs som åtgärder som vidtas när en elev bryter mot skolregler.

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget i övrigt.

3.5 Använda förväntansdokument som ett verktyg i arbetet med trygghet och studiero

Utredningens förslag

- Det ska finnas ett förväntansdokument på varje skolenhet som ska innehålla en påminnelse om vårdnadshavares ansvar för en god fostran enligt 6 kap. föräldrabalken. Förväntansdokumentet ska också innehålla information om konsekvenser av överträdelser av skolenhetens skolregler och om hur skolan arbetar med regler och konsekvenser.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att se över mallar för förväntansdokument.

Skellefteå kommuns kommentarer

Skellefteå kommun använder i dagsläget förväntansdokument på våra skolenheter. Vi anser det även i fortsättningen bör vara frivilligt att använda förväntansdokument. Det finns idag inga hinder mot att skolor och huvudmän tar fram sådana förväntansdokument, om de så önskar.

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget i övrigt.

4.1 Skapa bättre förutsättningar att vidta åtgärder när en elev allvarligt stör andra elevers trygghet och studiero

Utredningens förslag

- Skollagen ska ändras så att det blir möjligt att tillfälligt placera elever inom eller utanför den egna skolenheten under längre tidsperioder än i dag.
- Skollagen ska ange att efter en tillfällig placering utanför den egna skolenheten ska en plan tas fram för att stödja elevens återgång till undervisning vid den skolenhet som efter den tillfälliga placeringen ska vara elevens ordinarie skolenhet.
- Begreppet akutskola ska införas i skollagen. Det som ska avses med en akutskola i skollagens mening är en organisatorisk lösning som är knuten till en skolenhet där elever i grundskolan tillfälligt ska ges undervisning utanför den egna skolenheten.
- Skollagen ska ange att det ska vara möjligt att lägga ut undervisning på en akutskola på entreprenad till en annan huvudman inom skolväsendet.
- Skollagen ska ändras så att det blir möjligt att stänga av en elev i grundskolan, specialskolan och sameskolan under längre tidsperioder och vid fler tillfällen än i dag.
- Skollagen ska ange att eleven så långt det är möjligt ska erbjudas kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund

av avstängningen. Rektorn avgör tidpunkt och formerna för hur sådan kompensation ska erbjudas.

- Skollagen ska ange att en elev kan nekas tillträde till skolenheten, om synnerliga skäl föreligger. Eleven ska då i stället få fjärr- eller distansundervisning. Beslutet ska regelbundet följas upp och utvärderas. Rektorn ska upphäva beslutet när synnerliga skäl inte längre föreligger.
- Regeringen ska ge Skolinspektionen i uppdrag att genomföra en tillsyn av skollagens bestämmelse om tillfällig placering utanför den egna skolenheten.

Skellefteå kommuns kommentarer

Flera delar av förslaget riskerar att ha oproportionerligt negativ påverkan på elevers rätt till utbildning - framförallt förslaget att nekas tillträde till en skolenhet. Det kan vara ett bra verktyg i vissa fall, men även medföra långtgående konsekvenser för enskilda elever. Mot den bakgrunden är det rimligt att en förutsättning för åtgärden är att synnerliga skäl föreligger, samt att beslutet är överklagbart.

Emellertid anges i förslaget att utgångspunkten är att beslutet ska gälla tills vidare. Skellefteå kommun anser att en ordning med beslut som ska gälla tills vidare riskerar att medföra rättsosäkerhet. En tidsgräns för varje enskilt beslut bör finnas, med möjlighet att överklagas särskilt.

Att eleven nekas tillträde kan även påverka elevens rätt till utbildning då elevens undervisning enligt förslaget ska genomföras via fjärr- och distansundervisning. Hur användningen av fjärr- och distansundervisning påverkar elevens rätt till utbildning och barnets bästa anser vi behöver utredas vidare. Sådan undervisning kan dessutom vara olämplig för yngre barn eftersom det för dessa barn får anses vara svårare att delta i fjärr- och distansundervisning.

4.3 Säkerställa nolltolerans mot trakasserier, kränkande behandling och mobbning i skolan

Utredningens bedömningar

- Begreppet mobbning bör definieras i skollagstiftningen.
- Ett nationellt centrum för skoltrygghet och mot mobbning bör inrättas.

Skellefteå kommuns kommentarer

Begreppet kränkande behandling är väl etablerat inom skolans värld. Det är oklart vilken praktisk skillnad ytterligare en definition av begreppet mobbning förväntas ha på skolors arbete. Att införa ytterligare ett begrepp som skolpersonal ska förhålla sig till riskerar snarare att ta fokus från åtgärdande arbete, genom att skolor i stället ägnar tid åt att bedöma gränsdragningar när kränkande behandling fallit över i mobbning. Om införandet av ett nytt

begrepp kommer att medföra att två bedömningar behöver göras av en elevs situation innebär det följaktligen att ytterligare administration och resurser behöver läggas på detta.

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget i övrigt.

5.1 - 5.2 Definiera giltig och ogiltig frånvaro, och samla in och publicera uppgifter om frånvaro

Utredningens förslag

- Skolförordningen och gymnasieförordningen ska definiera giltig respektive ogiltig frånvaro. Frånvaro är giltig om den sker på grund av sjukdom eller på grund av beviljad ledighet. Frånvaro av annat skäl är ogiltig. Skolan kan betrakta även frånvaro som är anmäld som ogiltig, vid en utredning av de bakomliggande orsakerna.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att upprätta ett nationellt register om elevernas giltiga och ogiltiga skolfrånvaro. I regeringsuppdraget ska det ingå att förbereda för uppgiftsinsamling till registret och för publicering av statistisk baserat på registret i det nationella informationssystemet för skolväsendet.
- Det nationella frånvaroregistret ska omfatta förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.
- Av förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet ska det framgå att Skolverket ska göra uppgifter ur det nationella frånvaroregistret tillgängliga för allmänheten via informationssystemet.

Skellefteå kommuns kommentar

Staten har redan i detalj reglerat antalet undervisningstimmar per dag, läsårslängd och minuttal – vilket gör det rimligt att staten också tar ansvar för en nationell uppföljning av frånvaro. En nationell registrering av giltig och ogiltig frånvaro kan vara ett viktigt verktyg för att stärka likvärdighet, synliggöra elever i riskzon och möjliggöra tidiga insatser. I detta arbete måste staten samtidigt ta ansvar för att utformningen sker i dialog med skolans professioner, och att administrativa bördor hålls på en rimlig nivå.

Skellefteå kommun vill även påtala följande risker som måste beaktas.

Även om ett nationellt frånvaroregister kan skapas, finns stora utmaningar då skolor har olika förutsättningar och rutiner. Det finns risk att den data som insamlas inte kommer att ge en rättvisande bild av närvaro/frånvaro. Datan bygger på lärarnas registreringar i klassrummet. Det finns risk för varierande bedömningar av giltig och ogiltig frånvaro, vilket kan leda till snedvriden statistik. I ett nationellt perspektiv kan detta registreringsarbete komma att se väldigt olika ut bland huvudmän och skolor, och frågan är då vad statistiken visar.

Ett allmänt frånvaroregister kan också användas för skolvalsjämförelser, vilket kan påverka rapporteringen. Skillnader i rutiner för central skolpliktsbevakning och felaktigt folkbokförda elever kan också påverka statistiken. Därutöver finns även flera statistiska utmaningar, såsom t ex hur ska datan lämnas, hur hanteras elever med väldigt kort tid vid en skola? Utredningen ger inga svar på hur dessa problem ska hanteras för att säkerställa likvärdighet och jämförbarhet. Tydliga riktlinjer behövs för att statistik från olika huvudmän ska vara tillförlitlig och därmed jämförbar.

Många huvudmän använder system som rapporterar anmäld och oanmäld frånvaro, men inte giltig och ogiltig frånvaro. Detta kräver stora förändringar i systemen, vilket innebär kostnader för huvudmännen. Skellefteå kommun anser att dessa kostnader underskattas och att det behövs nationella krav på systemleverantörerna

5.3 Förebygga och åtgärda frånvaro på lokal nivå

Utredningens bedömningar

- Skolverket bör se över sitt stöd om att förebygga och åtgärda frånvaro, bland annat avseende rutiner för bedömning och hantering av giltig respektive ogiltig frånvaro. Översynen bör ske i samarbete med Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Skolsociala team bör användas i arbetet med att på lokal nivå förebygga och åtgärda frånvaro.

Skellefteå kommuns kommentar

Skellefteå kommun tillstyrker förslaget. Skolsociala team finansieras med statsbidrag i vart fall t o m 2027. Om skolhuvudmän ska uppmuntras att använda sig av skolsociala team bör denna typ av insats från staten fortsätta även därefter.